

**КУРСОВА І МАГІСТЕРСЬКА РОБОТИ
З ІСТОРІЇ УКРАЇНИ:
МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ ДЛЯ
НАПИСАННЯ**

Міністерство освіти і науки України
Державний заклад „Луганський національний університет
імені Тараса Шевченка”

**КУРСОВА І МАГІСТЕРСЬКА РОБОТИ
З ІСТОРІЇ УКРАЇНИ:
МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ ДЛЯ
НАПИСАННЯ**

*для студентів університету
спеціальності “Історія”*

Луганськ
Державний заклад
„Луганський національний університет
імені Тараса Шевченка”
2008

УДК 94(477)(079)
ББК 63.3(4Укр)р3
К 93

Рецензенти:

Литвиненко В. Ф. – доктор історичних наук, професор кафедри історії України Східноукраїнського національного університету імені Володимира Даля.

Крюков В. Г. – кандидат історичних наук, доцент кафедри всесвітньої історії та міжнародних відносин Луганського національного університету імені Тараса Шевченка.

К 93 Курсова і магістерська роботи з історії України : методичні рекомендації для написання : для студентів університету спеціальності “Історія” / упоряд. : Т. Ю. Анпілогова, Н. Т. Гогохія, А. О. Климов. – 2-е вид., доп. і перероб. – Луганськ : Державний заклад „Луганський національний університет імені Тараса Шевченка”, 2008. – 43 с.

Навчально-методичний посібник містить практичні рекомендації щодо написання курсових і магістерських робіт з історії України, вимоги до їх змісту й оформлення, список тем, рекомендованих для написання курсових робіт, перелік захищених на кафедрі історії України магістерських робіт.

УДК 94(477)(079)
ББК 63.3(4Укр)р3

*Рекомендовано до друку навчально-методичною радою
Луганського національного університету
імені Тараса Шевченка
(протокол № 4 від 5 грудня 2007 р.)*

- © Анпілогова Т. Ю., Гогохія Н. Т.,
Климов А. О., 2008
- © Державний заклад „Луганський
національний університет
імені Тараса Шевченка”, 2008

ЗМІСТ

Розділ 1. Методика підготовки курсових та магістерських робіт	
1.1. Етапи написання курсових і магістерських робіт	4
1.2. Методи наукового дослідження	8
1.3. Мова і стиль наукової роботи	10
1.4. Структура наукової роботи	12
Розділ 2. Вимоги до змісту роботи	
2.1. Зміст	13
2.2. Перелік умовних позначень	13
2.3. Вступ	13
2.4. Основна частина	15
2.5. Висновки	16
2.6. Список використаних джерел	16
2.7. Додатки	16
Розділ 3. Правила оформлення робіт	
3.1. Загальні вимоги	17
3.2. Титульний аркуш	19
3.3. Нумерація	20
3.4. Подання текстового матеріалу й абревіатур	21
3.5. Ілюстрації	24
3.6. Таблиці	24
3.7. Правила цитування та посилання на джерела	26
3.8. Оформлення списку використаних джерел	28
3.9. Додатки	32
Розділ 4. Тематика робіт	
4.1. Орієнтовна тематика курсових робіт з історії України для студентів спеціальності „Історія”	34
4.2. Магістерські роботи, захищені у 1996–2008 рр.	38
Список використаних джерел	42

РОЗДІЛ 1. МЕТОДИКА ПІДГОТОВКИ КУРСОВИХ ТА МАГІСТЕРСЬКИХ РОБІТ

1.1. Етапи написання курсових і магістерських робіт

Робота над написанням курсової або магістерської роботи складається з низки важливих етапів, які мають певну послідовність.

I етап. Вибір теми

На цьому етапі відбувається вибір теми роботи і з'ясовується ступінь її розробленості в науковій історичній літературі. Вибір курсової роботи треба починати з ознайомлення з рекомендованою орієнтованою тематикою робіт. Студент також має право запропонувати свою тему з історії України, яка найбільше відповідає його науковим інтересам і характеру спеціалізації. Окрім того, слід пам'ятати про забезпеченість обраної теми джерелами та можливість її подальшої розробки як теми магістерської роботи. Тема має бути узгодженою з науковим керівником.

Тема магістерської роботи визначається науковим керівником після обговорення з магістрантом і затверджується на засіданні кафедри та вченою радою університету.

II етап. Підбір джерел та літератури. Складання бібліографії

Студент повинен добре знати джерела та літературу з обраної теми, законспектувати їх, виписати окремі факти, цитати тощо. Доцільно виписувати бібліографічні дані джерел на окремих картках, складаючи з них алфавітний каталог з досліджуваної теми роботи. Це значно полегшить роботу з джерелами й остаточне оформлення списку використаних джерел.

Але цілком очевидно, що вибір необхідних джерел та літератури потребує певних умінь. Допомогу в їх пошуках надають різноманітні каталоги (алфавітний, систематичний, каталог назв тощо), "Літописи книг", "Літописи журнальних статей", відкриті книжкові фонди, реферативні огляди, бібліографічні покажчики, посилання в книгах і статтях, каталоги архівних фондів і описів, описи архівних матеріалів тощо.

У *систематичному* каталозі всі книги поділено за відділами, які, у свою чергу, поділяються на підвідділи, кожний з яких має свій шифр.

В *алфавітному* каталозі картки розташовані за прізвищами авторів або назвами, якщо книга має кілька авторів (більше ніж три) або це збірник статей.

Каталог назв складається з назв книг і дає змогу знайти потрібну книгу, якщо вони не знають її автора. У такому разі для заповнення читацької вимоги прізвище автора можна встановити за цим каталогом.

У читальному залі кожної бібліотеки є відкриті фонди. Як правило, до них включається довідкова, методична і періодична література – газети, журнали. Студенти повинні знати, що в окремих бібліотеках країни застосовується автоматизований пошук літератури за допомогою комп'ютера.

Бібліотека ЛНУ ім. Тараса Шевченка має свій довідково-пошуковий апарат (ДПА), який складається з:

- а) алфавітного каталогу;
- б) систематичного каталогу (СК);
- в) систематичного каталогу дисертацій, захищених у ЛНУ ім. Тараса Шевченка, та авторефератів дисертацій;
- г) систематичного каталогу магістерських робіт;
- д) систематичної картотеки статей (СКС);
- є) красназавчої картотеки статей.

У бібліотеці ЛНУ є:

- 1) видання державної бібліографії України:
 - Нові видання України. 1990, 1998–2005 рр.
 - Літопис книг. 1990–2005 рр.
 - Літопис журнальних статей. 1990–2005 рр.
 - Літопис газетних статей. 1990–2005 рр.
 - Літопис авторефератів дисертацій. 2000–2005 рр.
- 2) видання державної бібліографії СРСР та Росії:
 - Ежегодник книги СССР. 1945–1946, 1949–1989 гг.
- 3) Науково-довідкові бібліографічні покажчики:
 - Історія Української РСР: Науково-допоміжний покажчик / М-во культури УРСР; Держ. іст. б-ка УРСР. – К., 1968–1987.

Численні історичні джерела, що стосуються історії України, зберігаються в архівах, у тому числі в Луганському обласному державному архіві. У каталогах архівних фондів вказується, у яких фондах і за які роки зберігаються в архіві матеріали окремих установ, організацій чи конкретних осіб. У каталогах описів наводиться перелік архівних справ з певних фондів за окремі проміжки часу, які є в архіві. Джерела з історії України зберігаються також у відомих музеях і бібліотеках.

Підбір джерел дає змогу якнайшвидше скласти бібліографію і почати всебічне й творче їх вивчення.

III етап. Вивчення джерел та літератури.

Починати цей етап слід з вивчення історії та сучасного стану розробки проблеми, виявлення тих питань, які залишилися невирішеними в роботах попередників або недостатньо вивчені.

Робота з науковою літературою сприяє формуванню в студента-дослідника вміння самостійно обмірковувати предмет свого дослідження і має відбиватися:

по-перше, в ясному і чіткому усвідомленні основних понять і суджень, основних висновків, які містяться в прочитаній книзі, в умінні розібратися в доказах, що підтверджують цінність тих чи інших положень автора;

по-друге, в достатньому розумінні доречності й доцільності наведених у книзі прикладів та ілюстрацій, що пояснюють доказовість і висновки автора, в умінні студента знайти додаткові приклади за асоціацією та пояснення з власного досвіду;

по-третє, в умінні відділити від основних тверджень і доказів ті додаткові дані, що не відіграють важливої ролі й мають другорядне значення;

по-четверте, у здатності критично розбиратися у змісті книги, визначати своє ставлення до неї в цілому, давати їй загальну оцінку й характеристику, будувати правильні висновки.

Слід пам'ятати, що на відміну від емпіричного матеріалу природничих наук, який можна спостерігати безпосередньо і навіть відтворювати експериментально, історичні факти і явища належать до минулого людства. Їх не можна, за винятком тих випадків, коли йдеться про сучасні події, спостерігати безпосередньо; їх можна відтворювати на основі певних *історичних джерел*. Однак не всі вони рівноцінні. Багато історичних дже-

рел у свою чергу ґрунтується на інших джерелах, що виникли раніше, тобто на *першоджерелах*. Тому передусім слід виявити історичну цінність джерела, його місце серед інших джерел, визначити походження та склад історичного джерела, виявити його першоджерела. Без критики та встановлення достовірності джерела дослідник може дійти неправильних висновків, викривлення історичної дійсності.

Відображення об'єктивного минулого в писемних джерелах виступає в мовній термінологічній формі. За допомогою термінологічного аналізу писемних джерел здійснюється наукове пізнання відображуваного у джерелах минулого. Зміст історичних термінів (наприклад, "поплічники", "смерди", "отчичі", "бунчужні", "осадник" тощо) відображає реальну дійсність, що є передумовою для створення наукових понять на основі цих термінів, отже наукового відображення минулого.

Роблячи термінологічний аналіз, треба дотримуватися таких вимог: а) йти не від термінів до з'ясування фактів, а самі терміни пояснювати умовами, в яких вони виникли; б) усвідомити багатозначність терміна, розглянути якомога повніше всю сукупність джерел, де він використовується; в) до аналізу терміна підходити історично – розкривати значення останнього в його розвитку, простежувати зміну значень у зв'язку з розвитком історичної дійсності; г) в ході критичного витлумачення змісту джерел відділяти об'єктивний зміст терміна від суб'єктивних його перекирувань у джерелах.

Опрацьовуючи джерела, історик повинен засвоїти також ряд спеціальних (допоміжних) історичних дисциплін.

IV етап. Складання плану роботи.

Індикатором розгортання логічної структури роботи є її план, який складається та вдосконалюється протягом усього написання роботи. Перший варіант плану створюється після ознайомлення із загальною та спеціальною літературою. У міру накопичення фактичного матеріалу та поступового вивчення теми план удосконалюється, корегується й, нарешті, відпрацьовується його остаточний варіант.

План охоплює такі структурні частини роботи: вступ, основна частина, висновки, список використаних джерел, додатки (за необхідності).

При написанні курсових та магістерських робіт у студентів часто виникають труднощі з поділом основної частини роботи на структурні одиниці (розділи, підрозділи). Для того щоб правильно й грамотно здійснити цей поділ, необхідно дотримуватися таких вимог:

1. Усі розділи роботи мають бути приблизно однаковими за обсягом.
2. У розділах основної частини подають: огляд літератури, проведені теоретичні і (або) експериментальні дослідження, аналіз і узагальнення результатів досліджень.
3. Матеріал одного розділу не повинен повторюватися в іншому розділі.
4. План має бути або простим або складним, але не може бути змішаним. Якщо один з розділів розбитий на підрозділи, то й інші розділи мають складатися з кількох підрозділів.
5. У роботі зі складним планом у розділі має бути не менше двох підрозділів.
6. Розділ за обсягом не може бути меншим, ніж 7 сторінок.
7. Не слід робити багато розділів (більше ніж 5–6).

Як приклад можливого плану курсової роботи наведено план роботи *“Нова економічна політика в Україні (1921 – 1928 р.)”*.

Вступ.

Розділ 1. Історичні передумови й причини впровадження непу.

Розділ 2. Механізм та особливості впровадження непу в Україні.

Розділ 3. Згортання непу та його наслідки для економіки УСРР.

Висновки.

Список використаних джерел.

Додатки.

1.2. Методи наукового дослідження

Виконання *магістерської роботи* вимагає застосування низки методів наукового дослідження.

Метод – це сукупність прийомів чи операцій практичного або теоретичного освоєння дійсності, підпорядкованих розв’язанню конкретного завдання. При виконанні наукового дослідження використовують два рівні методів, розмежування яких є досить умовним. Це – емпіричний рівень, на якому відбувається процес накопичення фактів, та теоретичний, що полягає у досягненні синтезу знань у формі наукової теорії.

Серед методів, які використовують при написанні наукових праць з історії, треба особливо виділити такі:

Історичний метод – метод, що дає можливість дослідити виникнення, формування та розвиток процесів і подій у хронологічній послідовності з метою виявлення внутрішніх і зовнішніх зв’язків, закономірностей і суперечностей.

Діалектичний метод відіграє головну роль у теоретичному осмисленні об’єкта дослідження.

Статистичний метод використовується при дослідженні кількісних параметрів історичного процесу, коли об’єкту дослідження властиві числові показники. Він дозволяє виявити основні характеристики: розмір, протяглість, поширеність, темпи розвитку тощо.

Порівняльно-історичний метод спрямований на зіставлення виявлених історичних фактів із серією інших, схожих, однотипних фактів, у тому числі з однотипними фактами, властивими іншим історичним періодам (діахронне порівняння). З цим методом межують такі наукові прийоми дослідження, як аналогія та екстраполяція. *Умовивід* за аналогією – це висновок про схожість двох чи більше явищ за певними ознаками, зроблений на підставі схожості інших їхніх ознак. *Екстраполяція* передбачає поширення висновків, отриманих у ході дослідження однієї частини явища (процесу), на іншу його частину.

Системно-структурний метод є найбільш ефективним при дослідженні складних, динамічних систем, що складаються з великої кількості взаємодіючих елементів, які створюють відносно стійку цілісність. Найчастіше він використовується в історико-юридичних чи політологічних дослідженнях і передбачає вивчення структури елементів, властивих їм взаємозв’язків та визначення елементів, що забезпечують цілісність системи, тобто є “системоутворюючими”.

Структурно-аналітичний метод передбачає з'ясування структурних елементів та особливостей досліджуваних історичних явищ. Наприклад, для виявлення соціальної структури радянського суспільства, структури системи освіти тощо.

Метод критичного аналізу документальних матеріалів передбачає застосування комплексу заходів для вивчення документальних матеріалів, у першу чергу архівних джерел.

При написанні роботи бажано також застосовувати: *принцип багатфакторності* (передбачає вивчення всього комплексу факторів, що впливали на предмет дослідження), *принцип усебічності* (аналіз явищ у всій складності їх взаємозв'язків), *принцип історизму* (передбачає висвітлення минулого в його історичному контексті, з урахуванням тих змін, які відбувалися з предметом дослідження та з усіма пов'язаними з ним явищами).

Багато історичних праць ґрунтуються на *системному підході*, який полягає в комплексному дослідженні великих і складних об'єктів (систем), дослідженні їх як єдиного цілого з узгодженим функціонуванням усіх елементів і частин.

1.3. Мова і стиль наукової роботи

Курсова та магістерська роботи є працями наукового характеру, тому вимагають серйозного ставлення до стилю й мови, які склалися під впливом так званого академічного етикету.

Головною ознакою писемної наукової мови є формально-логічний спосіб викладу матеріалу. Для наукового тексту характерні цілісність, завершеність, пов'язаність. Найважливіший засіб вираження логічних зв'язків – спеціальні функціонально-синтаксичні засоби, які вказують на послідовність розвитку думки (спочатку, насамперед, потім, по-перше, по-друге, отже і т. ін.), заперечення (проте, тимчасом, але, тоді як, однак та ін.), причинно-наслідкові відношення (таким чином, тому, завдяки тому, відповідно до цього, внаслідок цього, крім того, до того ж), перехід від однієї думки до іншої (перш ніж перейти до..., розглянемо, зупинимось на..., варто розглянути і т.д.), результат, висновок (отже, значить, на закінчення зазначимо, усе зазначене дає змогу зробити висновок, підсумовуючи, слід сказати...).

Засобами логічного зв'язку можуть виступати займенники, прикметники і дієприкметники (даний, той, такий, названий, вказаний і т. ін.).

Для наукової мови роботи характерними є цілеспрямованість і прагматизм. Науковий текст повинен складатися лише з точних, отриманих внаслідок тривалих спостережень й аналізу, тверджень, фактів і відомостей. Використання спеціальної термінології дозволяє у стислій формі давати розгорнуті визначення і характеристики наукових фактів, понять, процесів і явищ.

Слід також чітко дотримуватися конкретної наукової термінологічної системи, не змішуючи в тексті різну термінологію. Не використовується також замість прийнятих у даній науці термінів професійна лексика, тобто слова і вирази, поширені у певному науковому середовищі. Не треба також застосовувати анахронізми, архаїзми, неологізми тощо.

Особливістю наукової мови також є відсутність експресії, емоційних висловлювань.

Наукова мова характеризується логічною послідовністю, через що всі її прості й складні компоненти тісно пов'язані один з одним і становлять єдине синтаксичне ціле. Для виявлення й демонстрації причинно-наслідкових відношень у реченні часто використовують сполучники підрядності “завдяки тому, що”, “між тим як”, “внаслідок того, що”, “тому що”, “тоді як” та похідні прийменники “”внаслідок”, “відповідно до”, “поряд з...”, “протягом” тощо.

У науковому тексті частіше використовують складнопідрядні, ніж складносурядні речення. Безособові, неозначено-особові речення в тексті наукових робіт вживаються при описі фактів, процесів і явищ. Називні речення використовуються в назвах розділів та підрозділів, у підписах під малюнками, ілюстраціями, схемами, діаграмами.

Наукова мова має стилістичні особливості. Основною її рисою є об'єктивність викладу інформації. Обов'язковою вимогою об'єктивності викладу матеріалу є вказівка на джерело повідомлення або автора висловленої думки, що реалізується через використання слів і сполучень “за повідомленням”, “за даними”, “на думку” тощо.

Стиль писемної наукової мови – це безособовий монолог. Уся увага зосереджується на змісті повідомлення, авторське “я” відсунене на другий план. Виклад матеріалу в роботі слід вести від першої особи множини (На нашу думку...), але краще віддавати перевагу безособовій формі (...дає можливість переконатися...). Стиль наукової роботи має бути діловим, що виключає забарвлення тексту емоційними словами та вигуками.

Іншими необхідними рисами наукової писемної мови є смислова точність, ясність, стислість.

1.4. Структура наукової роботи

Курсова та магістерська робота повинна містити:

- ◆ титульний аркуш;
- ◆ зміст;
- ◆ перелік умовних позначень (за необхідності);
- ◆ вступ;
- ◆ основну частину;
- ◆ висновки;
- ◆ список використаних джерел;
- ◆ додатки (за необхідності).

РОЗДІЛ 2. ВИМОГИ ДО ЗМІСТУ РОБОТИ

2.1. Зміст

Зміст подається на початку наукової роботи з найменуваннями та номерами початкових сторінок усіх розділів та підрозділів, зокрема, вступу, висновків, списку використаної літератури й додатків (за наявності).

2.2. Перелік умовних позначень

Якщо в науковій роботі вжито специфічну термінологію, а також маловідомі скорочення, аббревіатури, позначення тощо, то їх перелік можна подати окремим списком, який розміщують перед вступом під заголовком “Перелік умовних позначень”.

Перелік друкують двома колонками, в яких ліворуч за абеткою наводять скорочення, а праворуч – їх детальну розшифровку.

2.3. Вступ

Вступ розкриває сутність і стан наукової проблеми, її значущість, підстави та вихідні дані для вивчення теми, обґрунтування необхідності проведення досліджень. Далі в певній послідовності подаються актуальність, об’єкт, предмет роботи, хронологічні та географічні межі дослідження (для магістерських робіт), мета і завдання дослідження, огляд літератури, практичне значення одержаних результатів і структура роботи (для магістерських робіт).

Актуальність теми

Актуальність – обов’язкова вимога до наукової роботи. Те, як автор уміє обрати тему і наскільки правильно він цю тему оцінює з точки зору вчасності і соціальної значущості, характеризує його наукову зрілість і професійну підготовленість.

Шляхом критичного аналізу та порівняння з відомими розв’язками проблеми чітко й аргументовано обґрунтовують

актуальність і доцільність роботи для розвитку історичної науки чи якоїсь іншої галузі, особливо на користь України.

Об'єкт дослідження – це процес або явище, що породжує проблемну ситуацію, обране дослідником для вивчення.

Предмет дослідження – це певний аспект або особливості об'єкта. Тобто предмет міститься в межах об'єкта. Об'єкт і предмет дослідження як категорії наукового процесу співвідносяться між собою як загальне і часткове. В об'єкті виділяється та його частина, яка є предметом дослідження. Як правило, предмет чітко й повно відбивається в темі роботи.

Наприклад, визначимо об'єкт і предмет для теми „УСРР у добу нової економічної політики (1921–1928 рр.)”. Об'єктом у даному випадку буде Українська Соціалістична Радянська Республіка, а предметом – розвиток УСРР у добу непу.

Хронологічні межі дослідження – це визначення конкретного часового простору, коли відбувалися події, досліджені в науковій роботі.

Географічні межі дослідження – просторові межі, конкретна територія, на якій відбувалися події, що досліджуються в роботі.

Мета роботи відбиває її головну ідею й звичайно тісно переплітається з назвою роботи. Вона чітко вказує, що саме розв'язується в роботі. Не слід формулювати мету як “дослідити...”, “вивчити...”, тому що ці слова вказують на засіб її досягнення. Слушними будуть такі формулювання: “виявити...”, “описати...”, “встановити...”, “змодельовати...”, “реконструювати...” тощо.

Завдання роботи – це ті кроки, які необхідно зробити для досягнення мети дослідження. Найчастіше завдання роботи перегукуються зі структурними одиницями основної частини роботи, тобто з назвами розділів чи підрозділів, у яких і розкриваються ці завдання.

Практичне значення одержаних результатів

У магістерській роботі треба подавати відомості про наукове використання та практичне застосування результатів або рекомендації щодо їх використання.

Огляд літератури (ступінь дослідженості теми)

Часто в магістерських роботах огляд літератури (історіографію та джерельну базу дослідження) подають в окремому першому розділі, однак у курсових роботах його доцільніше подавати у вступі. В огляді літератури подається стисла характеристика ступеня розробленості теми роботи в історичній літературі. Підкреслюються окремі аспекти теми, розроблені в працях вітчизняних та закордонних науковців. Називаються питання, котрі залишилися невирішеними. Бажано закінчити розділ коротким резюме стосовно необхідності проведення досліджень у даній галузі. Якщо огляд літератури подається в основній частині в межах розділу, то його загальний обсяг не повинен перевищувати 20 % обсягу основної частини роботи.

При використанні в дослідженні архівних документальних матеріалів треба вказати назву документа, номер фонду, опису й архівної справи, а також назву архіву, в якому зберігаються використані матеріали.

Структура роботи

Вступ магістерської роботи закінчується характеристикою структури роботи, у якій вказуються основні структурні одиниці роботи, кількість розділів, додатків і загальний обсяг дослідження.

2.4. Основна частина

Основна частина роботи складається з розділів та підрозділів. Кожен розділ починається з нової сторінки. Основному тексту кожного розділу може передувати передмова зі стислим описом обраного напрямку й обґрунтуванням застосованих методів досліджень. Розділи, підрозділи повинні містити закінчену інформацію, а їхній зміст відповідати назвам. Наприкінці кожного розділу формулюють висновки зі стислим викладенням наведених у розділі наукових і практичних результатів, що дає змогу вивільнити загальні висновки від другорядних подробиць.

Виклад матеріалу підпорядковують одній провідній ідеї, чітко визначеній автором.

2.5. Висновки

У висновках викладають найбільш важливі результати, одержані в роботі, які повинні містити формулювання розв'язаної наукової проблеми та значення її для науки і практики. Далі подають висновки та рекомендації щодо наукового та практичного використання здобутих результатів. Перший пункт висновків має дати стисло оцінку стану проблеми. Потім розкривають методи розв'язання дослідженої в роботі проблеми, дають їх аналіз, порівнюють з відомими вирішеннями, обґрунтовують достовірність здобутих результатів.

2.6. Список використаних джерел

У списку використаних джерел вказують найменування та вихідні дані всіх використаних дослідником наукових праць (монографій, наукових статей, наукових збірників, посібників, підручників), публіцистичних, періодичних й архівних джерел. Список використаних джерел слід розміщувати в порядку згадування джерел у тексті за їх наскрізною нумерацією або в алфавітному порядку.

2.7. Додатки

До додатків доцільно включати допоміжний матеріал, необхідний для повноти сприйняття роботи, але який не може бути послідовно розміщений в основній частині через великий обсяг, способи відтворення або змінює впорядковане і логічне уявлення про роботу тощо.

У додатки можуть бути включені:

- додаткові ілюстрації;
- великі за розміром таблиці;
- окремі документи, які автор вважає доцільним навести повністю;
- діаграми, гістограми, схеми тощо.

РОЗДІЛ 3. ОСНОВНІ ВИМОГИ ДО ОФОРМЛЕННЯ КУРСОВИХ ТА МАГІСТЕРСЬКИХ РОБІТ

3.1. Загальні вимоги

Наукову роботу (курсову, магістерську) друкують на принтері на одному боці аркуша білого паперу формату А4 (210×297 мм). Таблиці та ілюстрації можна подати на аркушах формату А3. Набір усього тексту здійснюється у форматі *Microsoft Word* шрифтом *Times New Roman* (кегель № 14) з полуторним міжрядковим інтервалом.

Обсяг *урсової роботи* повинен становити 30–40 сторінок (~1,5–2 друкованих аркушів, або 50–80 тис. друкованих знаків з пробілами); обсяг *магістерської роботи* – 80–100 сторінок (~4–5 друкованих аркушів, або 160–200 тис. друкованих знаків з пробілами).

Текст роботи друкують, залишаючи береги таких розмірів: лівий, верхній і нижній – не менше ніж 20 мм, правий – не менше ніж 10 мм.

Абзацний відступ повинен бути однаковим упродовж усього тексту.

Друкарські помилки, описки і графічні неточності, виявлені в процесі написання роботи, можна виправляти підчищенням або зафарбуванням білою фарбою і нанесенням на тому ж місці або між рядками виправленого тексту (фрагменту малюнка або мапи) машинописним способом. Допускається не більше ніж три виправлення на одній сторінці.

Текст основної частини роботи поділяють на розділи та підрозділи.

Заголовки структурних частин роботи “ЗМІСТ”, “ПЕРЕЛІК УМОВНИХ СКОРОЧЕНЬ”, “ВСТУП”, “РОЗДІЛ”, “ВИСНОВКИ”, “СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ”, “ДОДАТКИ” друкують великими літерами симетрично до набору. Заголовки підрозділів – маленькими літерами (крім першої великої) з абзацного відступу. Крапку в кінці заголовка не ставлять. Якщо заголовок складається з двох або більше речень, їх розділяють крапкою.

Відстань між заголовком та текстом повинна дорівнювати 3–4 інтервалам.

Кожну структурну частину починають з нової сторінки.

3.2. Титульний аркуш

Титульний аркуш курсової чи магістерської роботи містить:

- назву університету та кафедри, де виконано роботу;
- назву роботи; курс, групу, факультет, прізвище, ім'я та по батькові студента (магістранта), якій виконує роботу;
- науковий ступінь, вчене звання, прізвище, ім'я та по батькові наукового керівника;
- місце і рік.

Зразок титульного аркуша магістерської (курсової) роботи

Луганський національний університет
імені Тараса Шевченка
Кафедра історії України

Магістерська (курсова) робота на тему

“Назва роботи”

Виконав: студент ... курсу
групи “...”
історичного
факультету
прізвище, ім'я,
по батькові

Науковий керівник: науковий
ступінь, вчене звання,
прізвище, ім'я,
по батькові

Луганськ - 2008

3.3. Нумерація

Усі структурні одиниці роботи підлягають суцільній нумерації. Нумерацію сторінок, розділів, підрозділів, малюнків, таблиць подають арабськими цифрами без знака №.

Першою сторінкою роботи є титульний аркуш. На титульному аркуші номер сторінки не ставлять, на наступних сторінках номер проставляють у правому верхньому куті сторінки без крапки в кінці.

Зміст, перелік умовних позначень, вступ, висновки, список використаних джерел не нумерують (тобто не можна друкувати так: “1. ВСТУП” або “Розділ 6. ВИСНОВКИ”). Номер розділу ставлять після слова “РОЗДІЛ”, після номера крапку не ставлять, потім з нового рядка друкують заголовок розділу.

Підрозділи нумерують у межах кожного розділу. Номер підрозділу складається з номера розділу і порядкового номера підрозділу, між якими ставлять крапку. В кінці номера підрозділу повинна стояти крапка, наприклад: “2.3.” (третій підрозділ другого розділу). Потім у тому ж рядку йде заголовок підрозділу.

Ілюстрації (фотографії, схеми, карти тощо) і таблиці слід подавати в роботі безпосередньо після тексту, де вони згадуються вперше, або на наступній сторінці. Ілюстрації і таблиці, розміщені на окремих сторінках роботи, включають до загальної нумерації сторінок. Таблицю, рисунок або креслення, розміри якого більші від формату А4, враховують як одну сторінку і розміщують після згадування в тексті або в додатках.

Ілюстрації позначають словом “Рис.” і нумерують послідовно в межах розділу, за винятком ілюстрацій, поданих у додатках.

Номер ілюстрації складається з номера розділу і порядкового номера ілюстрації, між якими ставиться крапка. Наприклад: Рис. 1.2 (другий рисунок першого розділу). Номер ілюстрації, її назва і пояснювальні підписи розміщують послідовно під ілюстрацією. Якщо в роботі подано одну ілюстрацію, то її нумерують за загальними правилами.

Таблиці нумерують послідовно (за винятком таблиць, поданих у додатках) у межах розділу. У правому верхньому куті над відповідним заголовком таблиці розміщують напис “Таблиця” із зазначенням її номера. Номер таблиці складається з номера роз-

ділу і порядкового номера таблиці, між якими ставиться крапка, наприклад: “Таблиця 1.2” (друга таблиця першого розділу).

Якщо в роботі одна таблиця, її нумерують за загальними правилами.

Примітки до тексту й таблиць, у яких подають довідкові та пояснювальні дані, нумерують послідовно в межах однієї сторінки. Якщо приміток декілька, то після слова “Примітки” ставлять двокрапку, наприклад:

Примітки:

1. ...
2. ...

Якщо одна примітка, то її не нумерують і після слова “Примітка” ставлять крапку.

3.4. Подання текстового матеріалу

Текстовий матеріал наукового твору різноманітний. До нього належать складні числівники, літерні позначення, цитати, посилання, переліки тощо, тобто те, що при оформленні роботи потребує знання особливих техніко-орфографічних правил.

Правила написання кількісних числівників

Прості кількісні числівники, якщо при них немає одиниць виміру, пишуться словами. Наприклад, п’яти років (не: 5 років), на трьох зразках (не: на 3 зразках). Складні кількісні числівники пишуться цифрами, за винятком тих, якими починається абзац (такі числівники пишуться словами). Числа зі скороченим позначенням одиниць пишуться цифрами. Наприклад, 7 л, 24 кг. Після скорочення “л”, “кг” та ін. крапка не ставиться.

При перерахуванні однорідних чисел (величин) скорочена назва одиниці виміру ставиться тільки після останньої цифри. Наприклад, 3, 14 та 25 кг.

Кількісні числівники узгоджуються з іменниками в усіх відмінкових формах, крім називного та знахідного відмінків. Наприклад, від п’ятдесяти гривень (род. відм.), шістдесяти банкам (дав. відм.) та ін. У формах називного та знахідного відмінків числівники керують іменниками. Наприклад, є п’ятдесят (наз.

відм.) гривень (род. відм.), одержати п'ятдесят (знах. відм.) гривень (род. відм.).

Кількісні числівники при написанні їх арабськими цифрами не мають на письмі відмінкових закінчень, якщо вони супроводжуються іменниками. Наприклад, на 20 сторінках (не: на 20-ти сторінках).

При написанні порядкових числівників треба дотримуватися таких правил. Прості та складні порядкові числівники пишуться словами. Наприклад, третій, тридцять четвертий, двісті шостий. Винятком є випадки, коли написання порядкового номера зумовлено традицією, наприклад, 4-й Український фронт.

Числівники, що входять до складних слів, у наукових текстах пишуться цифрами. Наприклад, 15-тонна вантажівка, 30-відсотковий розчин.

Порядкові числівники, позначені арабськими цифрами, супроводжують відмінковими закінченнями. Після числа ставиться дефіс, а за ним пишуть: а) одну останню літеру, якщо вони закінчуються на голосний (крім "о" та "у") або на приголосний звук; б) дві останні літери, якщо закінчуються на приголосний та голосний "о" чи "у". Наприклад, третя декада – 3-я декада (не: 3-тя), п'ятнадцятий день – 15-й день (не: 15-ий), тридцятих років – 30-х років (не: 30-их), десятого класу – 10-го класу (не: 10-о або 10-ого), у сьомому рядку – у 7-му рядку (не: 7-у або 7-ому).

При перерахуванні кількох порядкових числівників відмінкове закінчення ставиться тільки один раз. Наприклад, товари 1 та 2-го сорту.

Після порядкових числівників, позначених цифрами, якщо вони стоять після іменника, якого стосуються, відмінкові закінчення не ставляться. Наприклад, у розділі 3, на рис. 2.

Так само без відмінкових закінчень записуються порядкові числівники римськими цифрами для позначення порядкових номерів століть (віків), кварталів, томів видань тощо. Наприклад, XX століття (не: XX-е століття).

Правила скорочення

Скорочення – це частина слова, або усічене ціле слово. Такий скорочений запис слів і словосполучень використовується для зменшення обсягу тексту з метою дати максимум інформації.

Для утворення таких слів використовуються три основних способи: 1) залишається тільки перша (початкова) літера слова (рік – р.); 2) залишається частина слова, відкидається закінчення та суфікс (рисунок – рис.); 3) пропускається кілька літер у середині слова, замість яких вставляється дефіс (університет – ун-т).

Тут треба мати на увазі, що скорочене слово повинне закінчуватися на приголосний, окрім “й”.

У науковому тексті трапляються такі види скорочень: 1) літерні абрєвіатури; 2) складноскорочені слова; 3) умовні графічні скорочення за частинами слів і початковими літерами.

Літерні абрєвіатури складаються з перших (початкових) літер повних найменувань і розподіляються на: а) такі, що читаються за назвами літер (УРСР, СРСР); б) такі, що читаються за звуками, позначеними відповідними літерами (ВАК – Вища атестаційна комісія, МОН – Міністерство освіти і науки).

Іншим видом скорочень є *складноскорочені слова*, які складаються з поєднання: а) усічених та повних слів (профспілка – професійна спілка); б) тільки усічених слів (колгосп – колективне господарство).

Ще один вид скорочень – *умовні графічні скорочення* за початковими літерами (к.к.д. – коефіцієнт корисної дії); застосовуються переважно в технічних текстах.

У тексті наукових робіт також використовуються умовні графічні скорочення за частинами і початковими літерами слів. Вони поділяються на: а) загальноприйняті умовні скорочення; б) умовні скорочення, прийняті в спеціальній літературі, зокрема в бібліографії. Наприклад: і таке інше – і т. ін., і так далі – і т. д., дивись – див., століття – ст., роки – рр. Існують також такі загальноприйняті скорочення: т. – том, н. ст. – новий стиль, ст. ст. – старий стиль, н. е. – наша ера, м. – місто, обл. – область, гр. – громадянин, с. – сторінки, акад. – академік, доц. – доцент, проф. – професор.

Слова “та інші”, “і таке інше” всередині речення не скорочують. Не допускається скорочення слів “так званий” (т. з.), “на-

приклад” (напр.), “формула” (ф-ла), “рівняння” (р-ня), “діаметр” (діам.).

Наукові тексти містять також переліки, що складаються як із закінчених, так і незакінчених фраз. Незакінчені фрази пишуться з маленьких літер і позначаються арабськими цифрами або маленькими літерами з круглою дужкою. Є два варіанти оформлення таких фраз. Перший варіант: перелік складається з окремих слів (або невеликих фраз без розділових знаків всередині), які пишуть у підбір з іншим текстом і відокремлюють комою. Другий варіант: перелік складається з розгорнутих фраз із власними розділовими знаками (тут частини пишуться з нового рядка і відокремлюються одна від одної крапкою з комою або крапкою).

3.5. Ілюстрації

Ілюстрацію слід розташовувати після першого згадування про неї в тексті. Назви ілюстрацій розміщують після їхніх номерів. За потреби ілюстрації доповнюють пояснювальними даними (підрисунковий підпис).

Основними видами ілюстративного матеріалу в наукових роботах гуманітарного напрямку є фотографія, схема, діаграма, графік. Якщо розмір ілюстрацій менший від формату А4, їх слід наклеїти на стандартні аркуші білого паперу А4.

3.6. Таблиці

Цифровий матеріал, як правило, оформлюють у вигляді таблиць.

Кожна таблиця повинна мати назву, котру розміщують над нею і друкують симетрично до тексту. Назву і слово “Таблиця” починають з великої літери. Назву не підкреслюють.

Приклад побудови таблиці

Таблиця (номер)

Назва таблиці

Головка				
Рядки				

Боковик (заголовки рядків) Графи (колонки)

Заголовки граф
Підзаголовки

Заголовки граф повинні починатися з великих літер, підзаголовки – з маленьких, якщо вони складають одне речення із заголовком, і з великих, якщо вони є самостійними. Висота рядків повинна бути не меншою за 8 мм. Графу з порядковими номерами рядків до таблиці включати не треба.

Таблицю слід розташовувати після першого згадування про неї в тексті. Її розміщують таким чином, щоб можна було читати без повороту переплетеного блоку роботи або з поворотом за годинниковою стрілкою. Таблицю з великою кількістю рядків можна переносити на наступну сторінку. При перенесенні таблиці назву вміщують тільки над її першою частиною. Таблицю з великою кількістю граф можна ділити на частини і розміщувати частини одну під одною в межах однієї сторінки. Якщо рядки або графи таблиці виходять за формат сторінки, то в першому випадку в кожній частині таблиці повторюють її головку, в другому – боковик.

Якщо текст, який повторюється в графі таблиці, складається з одного слова, його можна замінити лапками; якщо з двох або більше слів, то при першому повторенні його замінюють словами “Те саме”, а далі – лапками. Якщо цифрові або інші дані в якому-небудь рядку не подають, то в ньому ставлять прочерк.

3.7. Правила цитування та посилання на джерела

Для підтвердження власних аргументів посиланням на авторитетне джерело або для критичного аналізу того чи іншого друкованого твору слід наводити цитати. Науковий стиль вимагає точного відтворення цитованого тексту. Загальні вимоги до цитування такі:

а) текст цитати починається і закінчується лапками і наводиться в граматичній формі, в якій він поданий у джерелі, із збереженням особливостей авторського написання;

б) цитування повинно бути повним, без довільного скорочення авторського тексту і без перекручень думок автора. Пропуск слів, речень, абзаців при цитуванні допускається без перекручення авторського тексту і позначається трьома крапками. Вони ставляться в будь-якому місці цитати (на початку, всередині, в кінці). Якщо перед випущеним текстом або за ним стояв розділовий знак, то він не зберігається;

в) кожна цитата обов'язково супроводжується посиланням на джерело;

г) при непрямому цитуванні (переказі, викладі думок інших авторів своїми словами), що дає значну економію тексту, слід бути максимально точним у викладі думок автора, коректним щодо оцінювання його результатів, і робити відповідні посилання на джерело;

д) цитування не повинно бути ні надмірним, ні недостатнім, бо і те і те знижує рівень наукової праці;

е) якщо треба виявити ставлення автора роботи до окремих слів або думок з цитованого тексту, то після них у круглих дужках ставлять знак оклику або знак запитання);

є) якщо автор роботи, наводячи цитату, виділяє в ній деякі слова, робиться спеціальне застереження, тобто після тексту, який пояснює виділення, ставиться крапка, тире і вказуються ініціали автора роботи, а весь текст застереження вміщується в круглі дужки. Варіантами таких застережень є: (курсив наш. – А.Т.), (підкреслено мною. – А.Т.).

Виконавець роботи повинен давати посилання на останні видання публікацій. На більш ранні видання можна посилатися

лише в тих випадках, коли в них наявний матеріал, який не включено до останнього видання.

Якщо використовують відомості, матеріали з монографій, статей, інших джерел з великою кількістю сторінок, тоді в посиланні необхідно точно вказати номери сторінок, таблиць з джерела, на яке подано посилання в роботі.

Посилання на джерела в тексті роботи слід робити згідно з їх переліком у квадратних дужках, наприклад: "...у працях [1–7]..." або "як указано автором [8]..."

Допускається наводити посилання у виносках, при цьому його оформлення має відповідати бібліографічному опису за переліком посилань із зазначенням номера.

Приклад:

Цитата в тексті: "...на території, зайнятій трипільською культурою, гір немає, коли не рахувати Румунського Прикарпаття – західної околиці Трипільського світу" [3]¹⁾.

Відповідний опис у переліку посилань:

3. *Відейко М. Країна Аратта в шумерському епосі й трипільська культура // Український світ. – 1994. – Ч. 3-4. – С. 31–32.*

Відповідне подання виноска:

¹⁾ [3] *Відейко М. Країна Аратта в шумерському епосі й трипільська культура // Український світ. – 1994. – Ч. 3-4. – С. 31–32.*

Посилання на ілюстрацію вказують її номером. Наприклад: "рис. 1.2."

Якщо в тексті є багато посилань на ті самі джерела, то список використаних джерел доцільно робити в алфавітному порядку, щоб не повторювати багатократно їх назви. У такому разі при посиланні на джерело після цитати ставлять квадратні дужки, у яких перша цифра означає номер даного джерела в списку використаних джерел, далі пишуть маленьку букву с. (сторінка) з крапкою, а після неї – номер сторінки джерела, з якої процитовано фрагмент тексту або взято дані. Наприклад:

Цитата в тексті: "28 (15) серпня 1917 р. в Москві відкрився Помісний Собор за участю 564 делегатів" [31, с. 36].

Відповідний опис у списку джерел:

31. Ульяновський В.І. Церква в Українській Державі 1917–1920 рр. (доба Української Центральної Ради): Навч. посібник. – К.: Либідь, 1997. – 200 с.

На всі таблиці наукової роботи повинні бути посилання у тексті, при цьому слово “таблиця” пишуть скорочено, наприклад: “... в табл. 1.2.”. У повторних посиланнях вживають скорочено слово “дивись”, наприклад: “див. табл. 1.3”.

3.8. Оформлення списку використаних джерел

Список використаних джерел – елемент бібліографічного апарату, котрий містить бібліографічні описи використаних джерел і розміщується після висновків. Такий список – одна із суттєвих частин наукової роботи, що віддзеркалює самостійну творчу працю її автора і демонструє ступінь фундаментальності проведеного дослідження.

Мінімальна кількість джерел, використаних для написання курсової роботи – 15 найменувань, для магістерської роботи – 30 найменувань.

Джерела можна розміщувати одним із таких способів: а) у порядку появи посилань у тексті, б) в алфавітному порядку прізвищ перших авторів або заголовків, в) у хронологічному порядку.

Відомості про джерела, включені до списку, необхідно давати згідно з вимогами державного стандарту з обов’язковим наведенням назв праць.

Приклади оформлення бібліографічного опису

Характеристика джерела	Приклад оформлення
Книги: один, два або три автори	Климов А. О. Історія Луганського державного педагогічного університету ім. Тараса Шевченка в особах його професорів / А. О. Климов. – Луганськ: Альма-матер, 2001. – 168 с. Борисова О. В. Історичні підвалини Київського патріархату / О. В. Борисова, А. О. Климов. – Луганськ: Альма-матер, 2001. – 118 с.

Характеристика джерела	Приклад оформлення
чотири автори	<p>Реснт О.П. Перша світова війна і Україна / О. П. Реснт, О. В. Сердюк. – К. : Генеза, 2004. – 480 с.</p> <p>Климов А.О. Історія України: навч.-метод. посіб. для студ. неіст. спец. пед. ун-ту (дистанційна форма навчання та екстернат) / А. О. Климов, В. Ф. Семистяга, Н. Т. Гогохія. – [2-е вид., доп.]. – Луганськ: Альма-матер, 2005. – 88 с.</p>
п'ять та більше авторів	<p>Історія України. навч.-метод. посіб. для студ. неіст. спец. пед. ун-ту (денна форма навчання) / [А. О. Климов, В. Ф. Семистяга, Г. І. Божко, Н. Т. Гогохія]. – Луганськ: Альма-матер, 2005. – 94 с.</p>
Багатотомні видання	<p>Культури епохи бронзи на території України / [С. С. Березанская, В. В. Отрощенко, Н. Н. Чередниченко, И. Н. Шарафутдинова]; отв. ред. И. И. Артеменко. – Киев : Наук. думка, 1986. – 166 с.</p>
Багатотомні видання	<p>Історія Луганського краю: учеб. пособ. / [Ефремов А. С., Курило В. С., Бровченко И. Ю. и др.]. – Луганск: Альма-матер, 2003. – 432 с.</p>
Багатотомні видання	<p>Реабілітовані історією. Луганська область: [у 3 кн.]. – Луганськ, 2004. – (Науково-документальна серія книг „Реабілітовані історією” : у 27 т. / голов. редкол. Тронько П. Т. (голова) [та ін.]). Кн. 1. / [обл. редкол.: Просін В. В. (голова) та ін.]. – 2004. – 736 с.</p>
Перекладні видання	<p>Енциклопедія історії України: в 5 т. / [редкол.: В.А.Смолій (голова) та ін.]. – К. : Наук. думка, 2003. – Т. 1: А–В. – 688 с.</p>
Перекладні видання	<p>Шерер, Жан-Бенуа. Літопис Малоросії, або Історія козаків-запорозжців... / Жан-Бенуа Шерер; [пер. з фр. В. В. Коптілов]. – К. : Укр. письменник, 1994. – 311 с.</p> <p>Савицький М. Історія польсько-українських конфліктів / М. Савицький [пер. з пол. Є. Петренка]. – К. : Вид-во ім. Олени Теліги, 2005. – Т. 3. – 2005. –</p>

Характеристика джерела	Приклад оформлення
Збірники наукових праць	432 с. Вісник Луганського національного університету імені Тараса Шевченка (історичні науки). – 2007. – № 23 (118).
Енциклопедії	Про минуле заради майбутнього / [упоряд. Шаповал Ю. І.; редкол.: Курас І. Ф. та ін.]. – К. : Вид-во при Київ. ун-ті, 1989. – 408 с.
	Кульчицький С. В. Більшовики / С. В. Кульчицький // Енциклопедія історії України: в 5 т. / [редкол.: Смолій В. А. (голова) та ін.]. – К. : Наук. думка, 2003. – Т. 1: А–В. – 688 с. Скрекотень В. І. О. Біблія / В. І. Стрекотень, В. О. Шевчук // Українська Літературна Енциклопедія: в 5 т. / [редкол.: Дзевєрін І. О. (відповід. ред.) та ін.]. – К. : Головн. ред. УРЕ ім. П.Бажана, 1988. – Т. 1: А–Г. – С. 175 – 177.
Доповіді, тези доповідей	Анпілогова Т. Ю. „Забой” – перша літературна організація пролетарських письменників Донбасу / Т. Ю. Анпілогова // Матеріали Міжнар. наук. конф. студентів, аспірантів та молодих вчених „Актуальні проблеми новітньої історії”. 23 листопада 2006 р. – Луганськ, 2006. – С. 6 – 7.
Статті у збірниках	Анпілогова Т. Ю. Роль інтелігенції у вихованні молоді та зародженні піонерського руху в Донбасі в 20-і роки ХХ ст. / Т. Ю. Анпілогова // Інтелігенція і влада. Громад.-політ. наук. зб. – Вип. 6. Серія: історія. – Одеса: Астропринт, 2006. – С. 97 – 103.
Словники	Гогохія Н. Т. Жінка-стахановка: новий образ у радянських засобах масової інформації другої половини 1930-х рр. / Н. Т. Гогохія // Вісник ЛНПУ імені Тараса Шевченка. – 2005. – № 8. – С. 35 – 45.
Складові	Українсько-російський словник / [під ред. Л. С. Паламарчука, Л. Г. Скрипник]. – 7-е вид. – К. : УРЕ, 1990. – 940 с.

Характеристика джерела	Приклад оформлення
частини: книги	Слюсаренко А. Г. Україна в сучасну добу / А. Г. Слюсаренко // Історія України: Курс лекцій: у 2-х кн. Кн. 2. XX століття: навч. посіб. / Мельник Л. Г., Верстюк В. Ф., Демченко М. В. та ін. – К. : Либідь, 1992. – С. 432 – 461.
збірника	Бровченко І. Ю. Джерела з історії заселення та господарського освоєння південно-східних теренів України другої половини XVII–XVIII ст. (за матеріалами російських та українських архівів) / І. Ю. Бровченко // Вісник Луганського національного педагогічного університету імені Тараса Шевченка (історичні науки). – 2006. – № 17 (112). – С. 233 – 241. Панчук М. І. Життя і смерть Олександра Шумського / М. І. Панчук // Про минуле заради майбутнього / [упоряд. Ю. І. Шаповал; редкол.: І. Ф. Курас та ін.]. – К. : Вид-во при Київ. ун-ті, 1989. – С. 319– 331.
журналу	Семистяга В. Інститутська Голгофа / В. Семистяга // Бахмутський шлях. – 1998. – № 5. – С. 31 – 40.
іноземного журналу	Haslam, Jonatan. Opposition to Stalin and the Origins of the Terror in Russia, 1932 – 1936 // Historical Journal. – 1986. – № 2. – P. 89 – 96.
газети	Климов А. О. Стахановський рух і робітнича молодь Донбасу / А. О. Климов // Історія України. – 2005. – №33 – 34. – С. 1 – 6. Борисова О. Проблема Рима, или горе вам, книжники и фарисеи / О. Борисова // Вечерний Луганск. – 2002. – № 40 (92). – С. 13.
Дисертації	Борисова О. В. Генеза наукової парадигми історичного процесу в середні віки (V–XV ст.): Дис. ... д-ра іст. наук: 07.00.02 / Борисова Ольга Василівна. – Донецьк, 2006. – 508 с.
Автореферати дисертацій	Шандра І. О. З'їзди гірничопромисловців Півдня Росії в системі державних та громадських установ

Характеристика джерела	Приклад оформлення
Збірник документів	(1874–1918 рр.): автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. іст. наук: 07.00.01 „Історія України” / І. О. Шандра. – Луганськ, 2007. – 20 с. Ленин В. И. Шаг вперед, два шага назад / В. И. Ленин // Полн. собр. соч. – М.: Госполитиздат, 1959. – Т. 8. – 1959. – С. 185–414.
Документ із збірника документів	Тимчасова інструкція Генеральному Секретаріатові Тимчасового уряду на Україні // Хрестоматія з новітньої історії України (1917–1945 рр.). – К. : Генеза, 1998. – С. 35 – 36.
Спогади	Пігідо-Правобережний Ф. „Велика вітчизняна війна”: Спогади та роздуми очевидця / Ф. Пігідо-Правобережний. – К.: Смолоскип, 2002. – 288 с.
Архівний фонд	ЦДАВОВУ (Центральний державний архів вищих органів влади і управління України – далі ЦДАВОВУ). – Ф. 3833. – Оп. 1 – Спр. 113. – Арк. 1–21. ДАЛО (Державний архів Луганської області). – Ф. 3747. – Оп. 3. – Спр. 1184-р. – Арк. 3–4.
Депонована наукова праця	Борисова О. В. Готські Клімати й Ірам Зат ал-Імад / О. В. Борисова. – Луганськ, 2002. – 110 с. – Деп. в ДНТБ України 3.02.03, № 20. – Ук 2003.
Матеріали мережі Інтернет	Мау В. Интеллигенция, история и революция. Очерки жизни современной России [Електронний ресурс] / В. Мау. – Режим доступу до статті: http://www.russ.ru/ Огієнко І. Історія української літературної мови [Електронний ресурс] / І. Огієнко. – Режим доступу до статті: http://litopys.narod.ru/ohukt/ohu.htm Оліфіренко В.В. Періодизація літературного життя на Донбасі [Електронний ресурс] / В. В. Оліфіренко, С. М. Оліфіренко. – Режим доступу до статті: http://int.netstyle.com.ua/index.php

3.9. Додатки

Додатки розміщують у кінці роботи у порядку посилань на них у тексті роботи. Кожний додаток повинен починатися з нової сторінки, мати заголовок, надрукований угорі малими літерами з першої великої симетрично відносно тексту сторінки. Посередині рядка під заголовком малими літерами з першої великої друкується слово “Додаток __” і велика літера, що його позначає.

Додатки слід позначати послідовно великими літерами української абетки, за винятком літер Г, Є, І, Ї, Й, О, Ч, Ї, наприклад: додаток А, додаток Б і т. д.

Текст додатка за потреби може бути поділений на розділи й підрозділи, пронумеровані в межах кожного додатка: перед кожним номером ставлять позначення додатка (літеру) і крапку, наприклад, А.2 – другий розділ додатка А; В.3.1 – підрозділ 3.1 додатка В.

Ілюстрації, таблиці, розміщені в додатках, нумерують у межах кожного додатка, наприклад: рис. Д.1.2 – другий рисунок першого розділу додатка Д.

РОЗДІЛ 4. ТЕМАТИКА РОБІТ

4.1. Орієнтовна тематика курсових робіт з історії України для студентів історичного факультету

1. Українські землі за первісної доби: соціально-економічний та культурний розвиток.
2. Основні напрямки розвитку історико-культурних спільностей степів Північного Причорномор'я за доби міді–бронзи.
3. Стародавнє населення України у передскіфські часи.
4. Народи України скіфо-сарматської доби.
5. Боспорське царство та Римська імперія.
6. Відображення відомостей про Північне Причорномор'я в античній літературі та міфах.
7. Релігійні культи античних міст Північного Причорномор'я.
8. Відомості стародавніх та середньовічних авторів про східних слов'ян.
9. Соціально-економічний розвиток Київської Русі в X – першій половині XII ст.
10. Розвиток міст Київської Русі.
11. Київська Русь у системі міжнародних відносин середньовічної Європи.
12. Запровадження християнства на Русі.
13. Політичний устрій Київської Русі.
14. Соціально-економічні відносини в Київській Русі: загальноєвропейські та локальні тенденції.
15. "Руська Правда" як історичне джерело.
16. Культура Київської Русі.
17. Київська Русь за часів феодальної роздробленості.
18. Правові відносини в Київській Русі.
19. Утворення та розвиток Галицько-Волинського князівства.
20. Кочові народи північнопричорноморського степу за доби середньовіччя.
21. Монгольська навала та її наслідки для подальшого розвитку Русі.
22. Розпад Золотої Орди та утворення Кримського ханства.
23. Литовсько-польські унії та їх вплив на історичну долю українського народу.

24. Берестейська церковна унія та її історичне значення.
25. Запорозька Січ у суспільно-політичній історії українського народу.
26. Митрополит Петро Могила та його вплив на національно-державне відродження України в XVII ст.
27. Розвиток освіти в Україні в XVI – першій половині XVII ст.
28. Причини, характер, рушійні сили і початок визвольної війни українського народу під проводом Богдана Хмельницького.
29. Богдан Хмельницький – видатний державний діяч і полководець, фундатор української держави.
30. Ліквідація польсько-шляхетського режиму і становлення національної державності в Україні у XVII ст.
31. Переяславська Рада та її історико-юридична кваліфікація. “Березневі статті”: умови та правове значення.
32. Боротьба за збереження незалежності України після смерті Богдана Хмельницького.
33. Українські гетьмани доби “Руїни”. Їх внутрішня та зовнішня політика.
34. Гетьман Іван Мазепа – державний і політичний діяч.
35. Пилип Орлик та його Конституція і Вивід прав України.
36. Слобідська Україна в XVII–XVIII ст.
37. Історичні погляди Григорія Сковороди.
38. Культура України XVIII ст.
39. Знищення державності України Російською імперією.
40. Економічний і соціальний розвиток українських земель у кінці XVIII – першій половині XIX ст.
41. Декабристи та їхня діяльність в Україні.
42. Розвиток культури в Україні в першій половині XIX ст.
43. Кирило-Мефодіївське братство – перша українська політична нелегальна організація.
44. Тарас Шевченко й національно-визвольний рух в Україні XIX ст.
45. Революція 1848–1849 рр. в Австро-Угорщині та її вплив на суспільно-політичне життя в Україні.
46. Реформи 40–70-х років XIX століття в Австро-Угорській та Російській імперіях та їхнє значення для соціально-економічного розвитку України.

47. Український суспільно-політичний рух другої половини XIX ст.
48. Громадсько-політична діяльність Михайла Драгоманова.
49. Громадсько-політична діяльність Івана Франка.
50. Розвиток української культури в другій половині XIX ст.
51. Перші політичні партії в Україні, їхні програми, стратегія, тактика, лідери.
52. Національне питання в програмних документах політичних партій України на початку XX ст.
53. Особливості економічного розвитку України на початку XX ст.
54. Активізація національного руху в Україні на початку XX ст.
55. Микола Міхновський та його роль в історії української суспільно-політичної думки та українському відродженні початку XX ст.
56. Столипінська аграрна реформа в Україні та її значення.
57. Особливості економічного і політичного розвитку західноукраїнських земель напередодні Першої світової війни.
58. Українська культура на початку XX ст.
59. Українські січові стрільці.
60. Україна в роки Першої світової війни.
61. Внутрішня політика Центральної Ради.
62. Центральна Рада в особах.
63. Російсько-українська війна (кінець 1917 – початок 1918 рр.).
64. Самостійницький рух в українській революції 1917–1921 рр.
65. Польсько-український конфлікт в Галичині (1918–1919 рр.).
66. Михайло Грушевський – політичний, державний та громадський діяч України.
67. Державотворча діяльність Павла Скоропадського.
68. Зовнішня політика українських національних урядів 1917–1920 рр.
69. Махновський рух в Україні у 1918–1920 рр.
70. Українська національно-демократична революція 1917–1921 років у вітчизняній та зарубіжній історіографії.
71. УСРР у добу “воєнного комунізму” (1919–1920 рр.).
72. УСРР у добу нової економічної політики (1921–1928 рр.).

73. Голод 1921–1923 рр. в Україні.
74. Культурний розвиток УСРР у добу непу.
75. Національний комунізм в Україні (Хвильовий, Шумський, Волобуєв).
76. Голод-геноцид 1932–1933 років в Україні.
77. Масові політичні репресії 20–30-х рр. ХХ ст. як засіб формування і функціонування тоталітарної системи.
78. Українське суспільство в добу модернізації (1929–1940 рр.).
79. Радянська влада й українська інтелігенція в 1920–1930-х рр.
80. Формування учительських кадрів в Україні у 1920–1930-х рр.
81. Українці і національно-культурна політика Польщі у 1920–1930 рр. ХХ ст.
82. Національно-визвольний рух у західноукраїнських землях у 1920–1930-х рр.
83. ОУН: ідеологія, лідери, структура, діяльність.
84. Україна в загарбницьких планах Третього Рейху.
85. “Українське питання” в міжнародній політиці напередодні та на початку Другої світової війни.
86. Друга світова війна і Велика Вітчизняна війна в історичній долі українського народу.
87. Український національно-визвольний рух у роки Другої світової війни.
88. Рух Опору в Україні в роки Другої світової війни.
89. УПА в історії та політиці.
90. Роман Шухевич: історичний портрет.
91. Україна в період повоєнної відбудови.
92. Ідеологічний наступ тоталітаризму на українське суспільство в повоєнні роки.
93. Голод 1946–1947 рр. в Україні: причини та наслідки.
94. Загострення політичної боротьби в західноукраїнських землях у повоєнні роки.
95. Дисидентський рух в Україні.
96. Наростання кризових явищ в соціально-економічному розвитку України у 70–80-х рр.
97. Соціально-політична криза радянського суспільства 80-х рр. ХХ ст. і Україна.

98. Історичне значення Декларації про державний суверенітет та Акту проголошення незалежності України.
99. Чорнобильська катастрофа: трагедія і біль нації.
100. Багатопартійна система в сучасній Україні.
101. Релігія і церква в суспільно-політичному та духовному відродженні України.
102. Релігійно-конфесійна мапа сучасної України.
103. Особливості українського православ'я.
104. Україна і глобальні проблеми світової цивілізації.
105. Державна атрибутика України: історія та традиції.
106. Українська діаспора і її роль в національно-державному відродженні українського народу та розбудові суверенної Української держави.

4.2. Магістерські роботи, захищені протягом 1996–2008 років

1. Православна історіософська думка Київської Русі.
2. Початки Київського християнства як духовного феномену українського народу.
3. Витоки українського козацтва.
4. Реєстрове козацтво в українській історії.
5. Генеза українського козацтва в XVI – на початку XVII ст.
6. Зброя запорозьких козаків у XVI – на початку XVIII ст.
7. Львівське православне братство наприкінці XVI – XVII ст.
8. Моделі розвитку українського православ'я Мелетія Смотрицького та Петра Могили в контексті історії України другої половини XVI – XVIII ст.
9. Мелетій Смотрицький: портрет українського культурного та церковного діяча XVII ст.
10. Українсько-російські відносини у XVII столітті.
11. Могилянський період в історії українського православ'я та його історичне значення. Київський патріархат.
12. Зовнішня політика українських гетьманів (1648–1714 рр.).
13. Києво-Печерська Лавра як чинник національної духовності і культури у XVII–XVIII ст.
14. Розвиток української філософсько-педагогічної думки XVII–XVIII ст. у контексті західноєвропейської філософії епохи Просвітництва.

15. Іван Мазепа та його державне будівництво в Україні.
16. Політичний союз Івана Мазепи зі Швецією та Річчю Посполитою: причини, зміст, наслідки.
17. Іван Мазепа та Пилип Орлик: варіанти розвитку незалежної України.
18. Селянська реформа 60-х рр. XIX ст. та її запровадження в Україні (на матеріалах Катеринославської і Харківської губерній).
19. Становлення промислової буржуазії Донбасу та її роль у розвитку економіки регіону пореформеного періоду (60–90-і роки XIX століття).
20. Культурно-освітня та наукова діяльність „Громад” у 60–90-і рр. XIX ст.
21. Іноземні капітали в економічному розвитку Донбасу (60-і роки XIX ст. – 1914 р.).
22. Листування українських громадських діячів як джерело з політичної історії України другої половини XIX ст.
23. Товариство „Просвіта” в українському національному русі (1868 – 1917 рр.).
24. Українська інтелігенція і влада: проблема взаємостосунків.
25. Ідея державності в історії української політичної думки XIX – початку XX ст.
26. Система шкільної освіти в Україні на межі XIX – XX ст.
27. Розвиток культури в Україні у XIX ст.
28. Українські національні політичні партії та політичні рухи наприкінці XIX – на початку XX століття.
29. Роль промислового пролетаріату України у розвитку політичної ситуації в роки Першої світової війни.
30. Негативний вплив Першої світової війни на економіку України.
31. Джерела з дипломатичної історії україно-німецьких відносин доби Центральної Ради.
32. Українська дипломатія доби національної революції 1917–1920 рр.
33. Діяльність політичних партій в Україні в період Центральної Ради (березень 1917 р. – квітень 1918 р.).
34. Аграрне питання в українській революції 1917–1919 рр.

35. Формування українських збройних сил в часи національної революції 1917 – 1920 рр.
36. Державно-політична діяльність гетьмана України Павла Скоропадського.
37. Збройні сили ЗУНР.
38. Релігійна і культурницька діяльність гетьмана Павла Скоропадського.
39. Українсько-польські конфлікти першої половини ХХ століття.
40. Доба українізації в історії Радянської України.
41. Культурно-релігійне життя національних меншин в УСРР в період українізації.
42. Соціально-економічний розвиток Донбасу в період непу.
43. Комсомол України в системі тоталітарного ладу в 20-і роки ХХ ст.
44. Життя і побут робітників Донбасу у 20-і роки ХХ ст.
45. Повсякденне життя творчої інтелігенції Донбасу в 20-30-х рр.
46. Розвиток шкільної освіти на Луганщині в 20-і роки ХХ ст.
47. Культурно-мистецьке життя Луганщини в 20–30-х рр. ХХ ст.
48. Політика тоталітарного більшовицького режиму по відношенню до релігії і церкви в Україні у 20–30-х рр. ХХ ст.
49. Розвиток хімічної промисловості Донбасу в 20–30-і роки ХХ ст.
50. Національні меншини Донбасу в 20–30-і рр. ХХ ст.
51. Українська опозиційна думка в Радянській Україні 20-х рр. ХХ століття.
52. Масові політичні репресії як засіб утвердження тоталітарної системи в Україні.
53. Культурно-технічний та життєвий рівень робітників Донбасу в добу модернізації 1929–1938 рр.
54. Українська інтелігенція в добу модернізації (1929–1940 рр.).
55. Голодомори в Радянській Україні.
56. Голодомор 1932–1933 рр. в Україні як наслідок колективізації сільського господарства (за матеріалами Луганщини).
57. Стахановський рух – феномен соціалістичної доби.

58. Українська державність у документах українських націоналістів.
59. Боротьба українців Волині і Галичини за незалежність в період 1923–1947 рр.
60. Утвердження тоталітарного ладу в Україні в 30-і роки.
61. Влада і культура в Радянській Україні в 30-х роках ХХ ст.
62. Рух Опору в Україні під час Другої світової війни.
63. Окупаційний режим в Україні під час Другої світової війни.
64. Антифашистський рух опору на Луганщині під час Великої Вітчизняної війни.
65. Нищення греко-католицизму радянською владою та його вплив на становище Української греко-католицької церкви у другій половині ХХ століття.
66. Заселення Ворошиловградської області переселенцями із Закарпаття. 1944–1955 рр.
67. Промисловий розвиток Донбасу в післявоєнний період (1946–1955 рр.).
68. Повсякденне життя українського студентства (1956–1964 рр.).
69. Опозиційний рух в Україні 1960–1980-х років.
70. Жінки в українському опозиційному русі ХХ ст.
71. Жінки в історії української культури другої половини ХХ ст.
72. Проблеми історіографії вітчизняної історії педагогіки у 70-х – першій половині 80-х років ХХ ст.
73. Відображення в радянській історичній науці проблем впливу релігійних організацій на національно-визвольний рух Індії.
74. Шляхи вирішення Косовського конфлікту та ставлення до цього процесу української дипломатії.
75. Розвиток взаємовідносин між Україною та Північноатлантичним альянсом.
76. Ідея автокефалії Української православної церкви в історичному контексті.
77. Українське православ'я – ретроспектива та сучасне становище.
78. Феномен сакрального в історико-культурному просторі України.

79. Політичні процеси в Україні доби незалежності (1991–2001 рр.).
80. Українсько-російські відносини кінця ХХ – початку ХХІ століть (1989–2002 рр.).
81. Становлення та розвиток української багатопартійності у 90-х рр. ХХ ст. – на початку ХХІ ст.
82. Соціалізація особистості підлітків засобами викладання курсу історії України.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Бюлетень ВАК України. – 2000. – №2.
2. Бюлетень ВАК України. – 2008. – № 3. – 8 – 11.
3. Довідник здобувача наукового ступеня: зб. нормативних документів та інформаційних матеріалів з питань атестації наукових кадрів вищої кваліфікації / [упоряд. Ю.І.Цеков]. – К., 2004.
4. Як підготувати і захистити дисертацію на здобуття наукового ступеня. Методичний poradnik / [авт.-упоряд. Л. А. Пономаренко]. – К., 2005. – 80 с.

Навчально-методичне видання

АНПЛОГОВА Тетяна Юріївна
ГОГОХІЯ Нані Тамазівна
КЛИМОВ Анатолій Олексійович

**КУРСОВА І МАГІСТЕРСЬКА РОБОТИ З ІСТОРІЇ
УКРАЇНИ: МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ
ДЛЯ НАПИСАННЯ**

*для студентів університету
спеціальності “Історія”*

Відповідальний за випуск – Климов А. О.
Комп’ютерна верстка – Анпілогова Т. Ю.
Коректор – Должикова Т. І.

Здано до складання 03. 09. 2008 р. Підписано до друку 09. 09. 2008 р.
Формат 80×64¹/₁₆. Папір офсетний. Гарнітура Times New Roman.
Друк ризографічний. Умов. друк. арк. 1,7. Наклад 100 прим.
Зам. № 84

**Видавництво Державного закладу
„Луганський національний університет
імені Тараса Шевченка”**

вул. Оборонна, 2, м. Луганськ, 91011. Тел./факс: (0642) 58-03-20.